

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๕
 อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี
 สอบวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ก. สัทธรรมมีกี่อย่าง ? คืออะไรบ้าง ?

ข. ธรรมชาติของจิตเมื่อว่าโดยสรุปแล้วมีเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. สัทธรรมมี ๓ อย่างคือ

๑. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ พระบาลีและอรรถกถา

๒. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การรักษาศีล การถือธุดงค์ การเจริญสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

๓. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

ข. ธรรมชาติของจิตเมื่อว่าโดยสรุปแล้ว มี ๓ ประการคือ

๑. มีการรับอารมณ์อยู่เสมอ

๒. เป็นเหตุให้เจตสิกทั้งหลายรู้อารมณ์ได้คล้าย ๆ กับผู้นำ

๓. ทำให้สิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตวิจิตรพิสดาร

๒. คำว่า สมပ္ပตต์ นั้น มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง

ตอบ คำว่า สมပ္ပตต์ นั้น มี ๕ อย่าง คือ

ทิวจิตตสมပ္ပตต์ ปฏิสมပ္ပตต์ วิจิกิจฉาสมပ္ပตต์ อุทฺธจจสมပ္ပตต์ ฌาณสมပ္ပตต์

๓. ก. ในจิต ๑๒๑ นั้น จิตดวงไหนที่มีเจตสิกประกอบได้มากที่สุด มีจำนวนเจตสิกเท่าไร ? คืออะไรบ้าง?

ข. เจตสิกที่ประกอบกับจิตได้น้อยที่สุด มีกี่ดวงคืออะไรบ้าง และประกอบกับจิตอะไรบ้าง?

ตอบ ก. ในจิต ๑๒๑ นั้น จิตที่มีเจตสิกประกอบได้มากที่สุดมี ๒ ดวง คือ มหากุศลจิตดวงที่ ๑ กับดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบ ๓๘ ดวงคือ อัญญาสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๕

ข. เจตสิกที่ประกอบกับจิตได้น้อยที่สุด มี ๑ ดวงคือ วิจิกิจฉาเจตสิก และประกอบกับวิจิกิจฉาสมပ္ပตต์จิต

๔. รูปมีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ให้แสดงชื่อของรูปเหล่านั้นมาตามลำดับโดยเฉพาะ ๆ

ตอบ รูปมีจำนวน ๒๘ คือ ปฐวี อาโป เตโช วาโย

จักขุปสาท โสตปสาท ฆานปสาท ชิวหาปสาท กายปสาท

รูปารมณฺ์ สัททารมณฺ์ คันธารมณฺ์ รสารมณฺ์ โผฏฐัพพารมณฺ์

อิตถิภาวะ ปุริสภาวะ หทยะ ชีวีตะ อาหาระ

ปริจเฉทะ กายวิญญูติ วจีวิญญูติ ลหุตา มุทุตา

กัมมัณฺญูตา อุปจยะ สันตติ ชรตา อนิจจตา

หมายเหตุ สำหรับโผฏฐัพพารมณฺ์นั้นได้แก่ ปถวี เตโช วาโย ที่เป็นมหาภูตรูปนั่นเอง ฉะนั้น ถ้านับรูป โดยลำดับแล้ว รูปก็จะมีจำนวน ๒๘

๕. คำว่า “นิพพาน” เมื่อแยกบทออกแล้วมีกี่บท และให้บอกความหมายของบทนั้น ๆ ด้วย และจงแปลวจนัตถะดังต่อไปนี้

วินติ สลฺยพตฺติ = วานํ

วานโต นิภฺชนตฺนติ = นิพฺพานํ

ตอบ คำว่า “นิพพาน” เมื่อแยกบทออกแล้วมี ๒ บทคือ นิ + วาน. นิ แปลว่าพ้น วาน แปลว่าธรรมที่เป็นเครื่องเกี่ยวโยงไว้ หมายถึง ตัณหา เมื่อรวม ๒ บทเข้ากันแล้วเป็น นิพาน แปลว่า ธรรมที่พ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง หมายถึงพ้นจากตัณหา ดังมีวจนัตถะแสดงว่า

วินิตี สัมผัสพหุติ = วานํ ธรรมชาติโดยย่อเป็นผู้เกี่ยวไว้ ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า วาน ได้แก่ ตัณหา

วานโต นิพพณฺณติ = นิพพานํ ธรรมชาติโดยย่อพ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง คือตัณหา ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า

นิพพาน

ฝ่ายหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๖๕

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบ วันอาทิตย์ที่ ๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๕

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำประณามและปฏิญญา(ของพระอนุรุธาจารย์) ทั้งบาลีและคำแปล
ข. จงแสดงความหมายของคำดังต่อไปนี้ สมมาสมพุทธิ สสทมมคณุตตม ภาสิสส

ตอบ ก. แสดงคำประณามและปฏิญญาทั้งบาลีและคำแปล ดังต่อไปนี้

สมมาสมพุทธิมตุล

สสทมมคณุตตม

อภิวาทิย ภาสิสส

อภิธมมตถสangkha ฯ

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการ แต่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้ญะยธรรมทั้งหลาย
เอง ไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรม และคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้อุ้มแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนาม
อภิธัมมัตถสังคหะต่อไป

ข. สมมาสมพุทธิ หมายความว่า ผู้ตรัสรู้ญะยธรรมทั้งปวงตามลำพังพระองค์เอง อย่างถูกถ้วนได้แก่พระสัมมา
สัมพุทธเจ้าพวกเดียว เป็นการปฏิเสธปัจเจกพุทธะ สวากพุทธะทั้งสอง

สสทมมคณุตตม หมายความว่า พร้อมด้วยพระสัทธรรม และคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้อุ้ม
ภาสิสส หมายความว่า เป็นคำรับรองว่าจะแต่ง

๒. ให้แสดงความหมายชื่อจิตดังต่อไปนี้

ก. กามาวจรจิต

ข. อกุศลจิต

ค. โสภณจิต

ง. รูปาวจรจิต

จ. มหัคคตจิต

ตอบ ก. กามาวจรจิต หมายความว่า จิตที่ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิ อันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุกามและกิเลสกามเป็นส่วนมาก
ข. อกุศลจิต หมายความว่า จิตที่มีโทษและให้ผลตรงกันข้ามกับกุศลจิตหรือเป็นจิตที่ประกอบกับอกุศลเจตสิก
ค. โสภณจิต หมายความว่า จิตที่นอกจากโสภณจิตที่เป็นจิตสวยงามหรือเป็นจิตที่ไม่ได้เกิดพร้อมกัน
กับโสภณเจตสิก

ง. รูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๕ ดวงนี้ ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุรูปและกิเลสรูปเป็น
ส่วนมาก

จ. มหัคคตจิต หมายความว่า จิตที่เข้าถึงความเป็นใหญ่ และประเสริฐ

๓. จงแสดงบาลีพร้อมทั้งคำแปลในจิต ดังต่อไปนี้

ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๑

ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒

ค. โมหมูลจิตดวงที่ ๑

ง. สุขสทกตกายวิญญานจิต ๑

จ. ตติยมานวิปากจิต ๑

ตอบ แสดงบาลีพร้อม คำแปล ดังนี้

ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๑

โสมนสสสทคตํ ทิฏฐิจิตสมปยุตตํ อสงขาริกํ จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีอาการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบด้วย
ความเห็นผิด

ข. โทสมูลจิตดวงที่ ๒

โทมนสสสทคตํ ปฏิฆสมปยุตตํ สสงขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีอาการชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

ค. โมหมูลจิตดวงที่ ๑

อุเปกขาสทคตํ วิจิกิจฉาสมปยุตตํ

จิตที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ ประกอบด้วยความสงสัย

ง. สุขสทกตกายวิญญานจิต ๑

สุขสทกต กายวิญญาน

จิตที่อาศัยกายวัตถุ รู้สึกโผฏฐัพพารมณ์ที่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยสุขเวทนา

จ. ตติยฌานวิปากจิต ๑

ปิตีสุขเอกคคตาสหิต ตติยฌานวิปากจิต

ตติยฌานวิปากจิต ๑ ที่เกิดพร้อมด้วยองค์ฌาน ๓ คือ ปิตี สุข เอกคคตา

๔. ในจิต ๑๒๑ ดวงนั้น เมื่อจำแนกเป็นนัย ๆ แล้วมีกี่นัย คืออะไรบ้าง แสดงมาพร้อมความหมาย

ตอบ จำแนกจิต ๑๒๑ เป็นนัย ๆ มีอยู่ ๙ นัย คือ

๑. ขาติเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยขาติ มี ๔ ขาติ คือ อกุศลขาติ กุศลขาติ

วิปากขาติ, กริยาขาติ

๒. ภูมิเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยภูมิทั้ง ๔ คือ กามภูมิ รูปภูมิ อรูปภูมิ

โลกุตตรภูมิ

๓. โสภณเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยโสภณะ และโสภณะ

๔. โลกเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยโลกียะ และโลกุตตระ

๕. เหตุเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยเหตุกะ และสเหตุกะ

๖. ฌานเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยฌาน และฌาน

๗. เวทนาเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยเวทนา ๕ คือ สุขเวทนา ทุกขเวทนา

โสมนัสเวทนา โทมนัสเวทนา อุเบกขาเวทนา

๘. สัมปโยคเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยสัมปยุตต์ และวิปยุตต์

๙. สังขารเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยสังขาริก และสสังขาริก

๕. ก. เจตสิก ๕๒ นั้น ว่าโดยราสีมีเท่าไร คืออะไรบ้าง และในราสีหนึ่งๆ มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ข. คำว่า “นิยตโยคี” หมายความว่าอย่างไร มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ? และจำแนกอนิยตโยคีเจตสิก

โดยนานากทาจิเจตสิก กทาจิเจตสิก สหกทาจิเจตสิก

ตอบ ก. เจตสิก ๕๒ ดวงนั้น เมื่อว่าโดยราสีมี ๓ ราสี คือ

๑. อัญญสมานราสีเจตสิก ๒. อกุศลราสีเจตสิก ๓. โสภณราสีเจตสิก

๑. อัญญสมานราสีเจตสิก มี ๑๓ ดวง คือ สัพพจิตตสาธารณเจตสิก ๗ ปกิณณกเจตสิก ๖

๒. อกุศลราสีเจตสิก มี ๑๔ ดวง คือ โมหตูกเจตสิก ๔ โลติกเจตสิก ๓ โทหตูกเจตสิก ๔ ถิทุกเจตสิก ๒ วิจิกิจฉา

เจตสิก ๑

๓. โสภณราสีเจตสิก มี ๒๕ ดวงคือ โสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ วิรติเจตสิก ๓ อัปมัณฺญาเจตสิก ๒

ปัญญาเจตสิก ๑

ข. คำว่า “นิยตโยคี” หมายความว่า เจตสิกที่ประกอบได้แน่นอน มี ๔๑ ดวง คือ

อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โมหตูกเจตสิก ๔ โลกเจตสิก ๑ ทิฏฐิเจตสิก ๑ โทสเจตสิก ๑ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑

โสภณเจตสิก ๒๐ (เว้นวิรติเจตสิก ๓ อัปมัณฺญาเจตสิก ๒)

นานากทาจิเจตสิก มี ๘ คือ อีสสา มัจฉริยะ กุกกุจะ วิรติเจตสิก ๓ กรุณา มุทิตา

กทาจิเจตสิก มี ๑ คือ มานะ

สหกทาจิเจตสิก มี ๒ คือ ถินะ มิตระ

๖. จงแสดงสัมปโยคนัยในเจตสิกดังต่อไปนี้ ว่าประกอบได้ในจิตเท่าไร อะไรบ้าง

ก. วิตกเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง

ข. วิจารเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง

- ค. ปิตีเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง
 ง. ฉันทเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง
 จ. ปัญญาเจตสิก ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง

ตอบ แสดงสัมปโยคนัยในเจตสิกดังต่อไปนี้

- ก. วิตกเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๕๕ ดวง คือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐) ปฐมฌานจิต ๑๑
 ข. วิจาร์เจตสิก ประกอบได้ในจิต ๖๖ ดวง คือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐) ปฐมฌานจิต ๑๑
 ทุตติยฌานจิต ๑๑
 ค. ปิตีเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๕๑ ดวง คือ กามโสมนัสสหคจิต ๑๘ ปฐมฌานจิต ๑๑ ทุตติยฌานจิต ๑๑
 ตติยฌานจิต ๑๑
 ง. ฉันทเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๑๐๑ ดวง คือ กามจิต ๓๔ (เว้นโมหมูลจิต ๒ อเหตุกจิต ๑๘) มหัคคตจิต ๒๗
 โลกุตตรจิต ๔๐

จ. ปัญญาเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๔๗ หรือ ๗๙ ดวง คือ มหากุศลญาณสัมปยุตตจิต ๔
 มหาวิบากญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหากริยาญาณสัมปยุตตจิต ๔ มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

๗. จงแสดงสังคหณัย ในจิตดังต่อไปนี้ ว่ามีเจตสิกประกอบได้เท่าไร คืออะไรบ้าง

- ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๒ ข. หสิตุปปาทจิต ค. มหากุศลจิตดวงที่ ๘
 ง. มหากริยาจิตดวงที่ ๖ จ. ฌานจิต ๖๗

ตอบ ก. โลภมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๑ ดวง คือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓, โมจตุกเจตสิก ๔
 โลภะ, ทิฏฐิ, ถิฏกเจตสิก ๒

ข. หสิตุปปาทจิต มีเจตสิกประกอบได้ ๑๒ ดวง คือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นฉันทะ)

ค. มหากุศลจิตดวงที่ ๘ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๖ ดวง คือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปิตี),
 โสภณเจตสิก ๒๔ (เว้นปัญญา)

ง. มหากริยาจิตดวงที่ ๖ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๔ ดวง คือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปิตี)
 โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิรตี ๓)

จ. ฌานจิต ๖๗ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๘ ดวง คือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓, โสภณเจตสิก ๒๕

๘. ก. ให้แสดงคาถารูปปรหมัตถ์ พร้อมคำแปล

ข. ในรูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่ และประเภทเล็กแล้วมีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. แสดงคาถารูปปรหมัตถ์พร้อมคำแปล

สมุทเทสา	วิภาคา	จ	สมุฏฐานา	กลาปโต
ปวตติกมโต	เจติ		ปญจธา	ตตถ
			สงคโ	

การแสดงสงเคราะห์รูปในรูปปริจเฉทนี้ พระอนุรุทธาจารย์แสดงเป็น ๕ นัย คือ

๑. รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป
๒. รูปวิภาคนัย การจำแนกรูปโดยพิสดาร
๓. รูปสมุฏฐานนัย การแสดงสมุฏฐานของรูป
๔. รูปกลาปนัย การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวด ๆ
๕. รูปปวัตติกมนัย การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ

ข. ในรูป ๒๘ นั้น

เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้ว มี ๒ คือ ๑. นิปผันนรูป ๑๘ ๒. อนิปผันนรูป ๑๐

เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กแล้ว มี ๑๑ คือ

๑. มหาภูตรูป ๔	๗. อาหารรูป ๑
๒. ปสาทรูป ๕	๘. ปริจเฉทรูป ๑

๓. วิสยรูป ๗ หรือ ๔ ๙. วิญญูตรูป ๒
 ๔. ภาวรูป ๒ ๑๐. วิการรูป ๕ หรือ ๓
 ๕. ทหรูป ๑ ๑๑. ลักขณรูป ๔
 ๖. ชีวิตรูป ๑

๙. ก. ให้แสดงจำนวนของ กรรม จิต อุตฺ อาหาร ที่สามารถทำให้รูปเกิดขึ้นได้โดยเฉพาะ
 ข. กำเนิดของสัตว์ทั้งหลายมีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง จงแสดงพร้อมบอกความหมาย

ตอบ ก. กรรม ได้แก่ กรรม ๒๕ คือเจตนาที่อยู่ในอกุศลจิต ๑๒ มหากุศลจิต ๘ รูปาวจรกุศลจิต ๕
 รวมเป็น กรรม ๒๕

จิต ได้แก่ จิต ๗๕ (เว้นทวิปัญจวิญญูณจิต ๑๐ อรูปวิบาก ๔ ปฏิสนธิจิตของสัตว์ทั้งหลายและจุติจิตของ
 พระอรหันต์) เจตสิก ๕๒ ที่ในปัจจุบันภพ

อุตฺ ได้แก่ สัตเตโช ความเย็น อุณหเตโช ความร้อน ที่อยู่ภายในและภายนอกสัตว์
 อาหาร ได้แก่ โอชาที่อยู่ในอาหารต่าง ๆ

ข. กำเนิดของสัตว์ มี ๔ อย่างคือ

- ๑) สังเสทชะกำเนิด หมายถึง เกิดในที่ที่มียางเหนียว
- ๒) โอปปาติกะกำเนิด หมายถึง เกิดผุดขึ้นโตทันที คล้ายกับว่าตกลงมาจากที่สูง
- ๓) อัณฑชะกำเนิด หมายถึง เกิดในฟอง
- ๔) ชลาพุชะกำเนิด หมายถึง เกิดในมดลูก

๑๐. จงแสดงนิพพาน ๑ นิพพาน ๒ และนิพพาน ๓ พร้อมความหมายตามลำดับ ?

ตอบ นิพพาน มี ๑ คือ

พระนิพพาน เมื่อว่าโดยสภาวะลักษณะแล้วมีอยู่อย่างเดียว
 คือสันติลักษณะ หมายถึงสงบจากกิเลสและขันธ ๕ ทั้งหมด

นิพพาน มี ๒ คือ

๑. สอุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่เป็นไปกับกับขันธ ๕ คือ วิบากและกัมมชรูปที่เหลือจากกิเลส
 ทั้งหมด ได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่ยังมีชีวิตอยู่

๒. อนุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่ไม่มีขันธ ๕ คือ วิบากและกัมมชรูปเหลืออยู่ ได้แก่ นิพพาน
 ของพระอรหันต์ที่ปรินิพพานแล้ว

นิพพาน มี ๓ คือ

๑. สญฺญตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้นสูญสิ้นจากกิเลส และขันธ ๕
 ไม่มีอะไรเหลืออยู่แล้ว

๒. อนิมิตตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้น ไม่มีนิมิต เครื่องหมาย รูปร่างสัณฐาน สีสัน
 วรรณอย่างใดเลย

๓. อัปปนิหิตนิพพาน หมายความว่า ความเป็นอยู่ของพระนิพพานนั้น ไม่มีอารมณ์ที่น่าปรารถนาด้วยโลภะและ
 ไม่มีต้นเหตุที่เป็นตัวต้องการอยู่ในนิพพานนั้น

ฝ่ายหลักสูตรและการสอน อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย